

Werkloosheid volgens Malinvaud

In de visie van Malinvaud passen lonen en prijzen zich langzaam aan. Verder bestaan de arbeids- en goederenmarkten uit verschillende deelmarkten waardoor er naast elkaar overschotten en tekorten kunnen voorkomen. In 'Diagnosing unemployment' analyseert hij met deze visie het huidige werkloosheidsprobleem.

Malinvaud heeft een lange carrière in de economische wetenschap achter de rug. Niet alleen is hij bekend door zijn econometrische werk, maar ook door zijn economische analyse – de laatste tijd met name op het gebied van de werkloosheid. Minder bekend is wellicht dat hij naast hoogleraar ook altijd een belangrijk ambtenaar is geweest: hij was ruim tien jaar directeur van het INSEE (het Franse CBS). Al deze aspecten van deze eminente grise vinden hun weerslag in het recent verschenen boek van zijn hand: *Diagnosing unemployment*.

Het boek is opgebouwd rond de twee Caffé-lezingen die Malinvaud in 1990 Rome hield over 'Expert diagnosis' en 'Diagnosing unemployment trends'. Beide lezingen zijn in dit boek voor het eerst gepubliceerd en elementen ervan worden uitgewerkt in de overige hoofdstukken. Deze laatste bevatten artikelen die Malinvaud reeds eerder heeft gepubliceerd in het Frans of in andere moeilijk toegankelijke bronnen¹. Tot slot is het boek voorzien van een uitstekende inleiding.

In het eerste deel van het boek gaat Malinvaud in op de rol van de adviseur voor economische politiek en de rol van modellenbouw daarbij. Wat de rol van experts betreft benadrukt hij dat het belangrijk is dat deze ook kijken naar de effecten van beleid op (middel)lange termijn. Hier ligt ook het belang van het gebruik van macro-econometrische modellen. In mijn bespreking beperk ik mij echter tot het tweede deel van het boek, dat in het verlengde ligt van zijn eerdere boeken rond het thema werkloosheid.

Economie volgens Malinvaud

Waarschijnlijk het meest bekende boek hiervan is tevens het eerst verschenen: *The theory of unemployment reconsidered* (1977). In dit boek introduceerde hij het bekende onderscheid in regimes van onevenwichtigheid: Keynesiaans, Klassiek en Onderdrukte Inflatie – en het bijbehorende onderscheid tussen Keynesiaanse en Klassieke werkloosheid. Het verschil tussen beide vormen van werkloosheid is dat de eerste gepaard gaat met een vraagtekort op de goederenmarkt en de tweede met een vraagoverschot. Zijn analyse is overigens

E. Malinvaud, *Diagnosing unemployment*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, 156 blz.

een typische korte-termijnanalyse, waarbij wordt uitgegaan van vaste prijzen en lonen.

In zijn latere analyses verlaat hij deze vooronderstelling en bestudeert met name de ontwikkeling op middellange termijn. Hij hanteert hierbij als uitgangspunt dat de aanpassing van prijzen en lonen evenveel tijd nodig heeft als investeringsbeslissingen en dat beiden simultaan moeten worden bestudeerd. In *Profitability & unemployment* (1978) besteedt hij aandacht aan de vraag hoe de investeringen zich moeten ontwikkelen opdat volledige werkgelegenheid mogelijk is, zonder sterke aanpassingen van lonen en prijzen. Een nadeel is dat hij uitgaat van een vaste verhouding tussen arbeid en kapitaal. Deze veronderstelling laat hij los in de zeer be-

knopte analyse in het tweede deel van *Mass unemployment* (1984) en werkt hij verder uit in *Diagnosing unemployment* (1994) – zie hieronder.

Tevens schenkt Malinvaud in *Mass unemployment* expliciet aandacht aan het bestaan van een veelheid van arbeids- en goederenmarkten, waardoor verschillende regimes in de economie naast elkaar kunnen bestaan en werkloosheid zowel Keynesiaanse als Klassieke oorzaken heeft. De vraag wordt dan in welke mate deze regimes op een bepaald ogenblik belangrijk zijn. Tot slot besteedt hij meer aandacht aan de empirische en beleidsmatige aspecten van werkloosheid. Ook dit vindt men terug in *Diagnosing unemployment*.

De arbeidsmarkt

In het tweede deel van dat boek bouwt Malinvaud voort op de gedachten die hij eerder heeft ontwikkeld over werkloosheid en de problemen die men ontmoet bij een correcte diagnose ervan.

Het is opmerkelijk dat hij nadrukkelijk voorbij gaat aan de sterk oprukkende Angelsaksische traditie van de NAIRU-analyse (in slechts in één alinea besteedt Malinvaud er aandacht aan). In deze analyse staat de invloed van de werkloosheid op de loonvorming centraal, alsmede de wisselwerking tussen loon- en prijsvorming – het inflatieproces. De NAIRU is dan die werkloosheidsvoet die niet leidt tot een stijging van de inflatie: Non-Accelerating-Inflation-Rate-of-Unemployment. Omdat de monetaire autoriteiten uiteindelijk een stabiele (lage) inflatie zullen nastreven, zal de werkloosheid altijd naar de NAIRU tenderen.

Malinvaud vindt echter dat het inflatieproces veel moeilijker te beschrijven is, en veel wisselvalliger van aard is dan de vraag naar en het aanbod van arbeid. Voor een directe verklaring van de werkloosheid, die doorzichtiger is dan de indirecte verklaring uit het inflatieproces, concentreert Malinvaud zich derhalve op de ontwikkelingen rond het aanbod van

1. Hopelijk wordt ons eergevoel niet te zeer gekwetst als wij lezen dat *De Economist* hiertoe gerekend wordt. Het laatste hoofdstuk is de daarin gepubliceerde Tinbergenlezing van 1989.

arbeid, de vraag ernaar en de mismatch tussen beide.

Aan het aanbod van arbeid besteedt Malinvaud slechts kort aandacht. Van belang zijn met name de gestegen participatie van vrouwen, de loonelasticiteit en de normale zoektijd. De gestegen participatie van vrouwen is naar zijn mening nog niet goed te verklaren; onderzoek ernaar dient, gezien het belang ervan, te worden gestimuleerd².

Mismatch

Bij de analyse van de mismatch wijst Malinvaud op het belang van kwalificaties op de arbeidsmarkt en de segmentatie op deze markt. Wat de kwalificaties betreft meent hij dat de mismatch toeneemt, ondanks het laderfenomeen, dat wil zeggen verdringing van lager door hoger opgeleiden: "the structure of the demand for labour is probably shifting towards more higher qualifications still more quickly than the structure of the supply" (blz. 76). Malinvauds observatie wordt voor Engeland bevestigd door studies die wijzen op het probleem van skill-bottlenecks. Voor Nederland is nog weinig onderzoek gedaan op dit gebied. Voorlopige resultaten van Van Zon e.a. wijzen echter ook in deze richting³.

Een duidelijk symptoom van de segmentatie op de arbeidsmarkt is in de ogen van Malinvaud het toegenomen belang van deeltijdarbeid. Duidelijk is dat banen op de primaire arbeidsmarkt – goed betalend, vast werk, voltijds – zijn gerantsoeneerd. Dit leidt ook tot langere zoektijd: meer baanwisselingen impliceren immers vaker zoeken, en men wil steeds nagaan of men niet op de primaire markt kan komen. Dat deze opvattingen ook voor Nederland opgaan, moge onder meer blijken uit het artikel met de veelzeggende titel "De onderste baan is een deeltijd-baan"⁴.

Alhoewel Malinvaud daar niet expliciet op in gaat, verklaren deze observaties ongetwijfeld mede zijn voorkeur om de mismatch te analyseren vanuit de gescheiden-markten benadering. Hierin worden veel deelmarkten onderscheiden op de arbeidsmarkt, waarbij als gevolg van de starre prijzen de markten kampen met een vraag- of een aanbodoverschot. Op iedere deelmarkt wordt de werkgelegenheid dan bepaald door het minimum van vraag en aanbod.

Per deelmarkt kent men derhalve óf alleen werkloosheid óf alleen vacatures. Omdat sommige markten een aanbodoverschot kennen en andere een vraagoverschot, bestaan er op geaggregeerd niveau echter werkloosheid en vacatures naast elkaar. En bij een algehele terugval in de vraag naar arbeid ziet men de werkloosheid toenemen (meer markten met werkloosheid), terwijl het aantal vacatures daalt⁵. De werkloosheid bij gelijkheid van vacatures en werkloosheid is dan de mismatch-werkloosheid.

Een belangrijke bijdrage van deze benadering is het inzicht dat bij een grote algehele werkloosheid deze werkloosheid heus niet zal verdwijnen bij grotere mobiliteit tussen de markten – overal zijn immers relatief weinig vacatures. Daarom kan de waargenomen toename in mobiliteit ook worden verklaard uit de hoge werkloosheid: waar zou men heen moeten? Het is overigens opmerkelijk dat Malinvaud nergens in zijn analyse aandacht besteedt aan de langdurige werkloosheid.

Vraag naar arbeid

Uiteraard staat Malinvaud uitvoerig stil bij de vraag naar arbeid als een van de belangrijkste factoren van de werkloosheid. Op korte termijn leidt een daling van de bezettingsgraad tot een terugval in de vraag naar arbeid – er is dan geen invloed van de reële lonen op de vraag naar arbeid. Malinvaud richt zich echter met name op de middellange termijn – de termijn waarop de investeringen tot stand komen en de lonen en prijzen zich aanpassen, overigens niet noodzakelijkerwijs tot het evenwichtsniveau.

Naast autonome vraagfactoren speelt op de middellange termijn de produktiviteitsontwikkeling een belangrijke rol, alsmede de reële loonontwikkeling. De produktiviteitsontwikkeling heeft bij ongewijzigde produktieomvang uiteraard een negatieve invloed op de vraag naar arbeid. Zij is erg moeilijk te verklaren en moet dus verder worden bestudeerd. Malinvaud gaat echter niet in op de relatie tussen produktieomvang en produktiviteitsontwikkeling (schaaleffecten), terwijl deze wel een belangrijke rol speelt in de nieuwe groeitheorie. Overigens is Malinvaud zeer kritisch over deze theorie omdat zij maar weinig zegt over de factoren achter economische groei.

De endogene groeitheorie stelt hij "will, I am afraid, give no pride to economists when it is read again with the benefit of hind sight" (blz. 89). En zolang de veronderstelde externaliteiten of schaaleffecten empirisch niet zichtbaar kunnen worden gemaakt, vrees ik dat hij hierin wel eens gelijk zou kunnen hebben.

Malinvaud besteedt veel aandacht aan de invloed van reële loonstijgingen op de werkgelegenheid. Op korte termijn heeft deze een positief effect via effectieve vraag. Dit wordt echter vervolgens meer dan teniet gedaan door substitutie ('capital deepening') en capaciteitsinkrimping (negatieve 'capital widening') als gevolg van dalende winstgevendheid. Bij dat laatste speelt ook de interestvoet een rol.

Deze verschillende verbanden betrekken dat het zeker niet eenvoudig is om een evenwichtige loonhoogte te bepalen, en dat men een fout maakt als men daarbij de kapitaalvoorraad constant houdt. Naar mijn mening wordt dan ook in de Nederlandse pleidooien voor loonmatiging te weinig gelet op het belang van investeringen voor werkgelegenheid. En voor zover dit wel geschiedt, wordt de koppeling tussen meer investeringen en loonmatiging wel erg snel gelegd. Dat nuanceren hier op

2. Voor een recent overzicht van het onderzoek in Nederland zie M.C.M. Vendrik, *Collective habit formation and social norms in labour supply*, Dissertatie, 1993, hfst. 9. Zie voorts het themanummer van *ESB*, 20 april 1994.

3. De Britse studies zijn: D. Bosworth, P. Dutton en J. Lewis (red.), *Skill shortages: causes and consequences*, Avebury, Aldershot, 1992; J. Haskill en C. Martin, Will low skills kill recovery?, *New Economy*, jg. 1, nr. 3, 1993, blz. 135-140. De voorlopige Nederlandse resultaten zijn gepubliceerd in A.H. van Zon e.a., *Technical change, unemployment and skill mismatch*, Working Paper, Merit, Rijksuniversiteit Limburg, 1994.

4. Van E. Wierda en J. Sap in *ESB*, 29 juni 1994, blz. 601-605.

5. Een alternatieve verklaring voor de wisselwerking van werkloosheid en vacatures wordt geboden door de zoektheorie, waaruit de zogenaamde UV-curve wordt afgeleid. Voor een integratie van beide benaderingen, die Malinvaud bepleit, zie J. Muysken en E.R. de Regt, *Imperfect matching and the employment function with applications to Germany and the Netherlands 1960-1990*, Research Memorandum RM 93-053, Rijksuniversiteit Limburg, Maastricht, 1993.

zijn plaats is, blijkt zelfs uit het *Centraal Economisch Plan 1995*, waarin wordt gesteld dat ondanks de gematigde loonontwikkeling de investeringsgroei niet sterk is en de productiecapaciteit bij voortgaande groei een knelpunt kan gaan vormen. "Niettemin bieden hoge bedrijfswinsten en de goede financiële vermogensstructuur het bedrijfsleven wel de mogelijkheid om in de komende jaren meer te investeren" (blz. 113).

De relatie tussen winstgevendheid en investeringen – en dus impliciet de werkgelegenheid – werkt Malinvaud nog uit in de context van een formeel model. Het is de onzekerheid over geaggregeerde ontwikkelingen die maakt dat winstgevendheid belangrijk is. Hij leidt af dat de capaciteit van het productieapparaat met name afhangt van de winstgevendheid en de geaggregeerde vraag, terwijl de arbeidsintensiteit ervan met name afhangt van relatieve factorkosten. De elasticiteit van de capaciteit met betrekking tot de winstgevendheid neemt toe met de onzekerheid: een hogere onzekerheid moet worden gecompenseerd door een grotere potentiële winst. Dit is een punt dat Kleinknecht in zijn pleidooi voor een

zuiverende loongolf zeker uit het oog verliest!

In zijn analyse benadrukt Malinvaud terecht het enorme belang van investeringen voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid (het is een zwak punt van de NAIRU-analyse dat daar slechts zeer indirect aandacht aan wordt besteed). De ontwikkeling van de winstgevendheid en van de geaggregeerde vraag zijn van groot belang voor de investeringen⁶. Daarnaast is het ook belangrijk dat de overheidsinvesteringen weer op peil komen.

Slot

Als economisch theoreticus neemt Malinvaud een controversiële positie in, alhoewel dat uit zijn boek niet duidelijk naar voren komt. Een belangrijk punt van kritiek op zijn analyse is dat hij de aard van de veronderstelde prijsstarheden en de daaruit resulterende onevenwichtigheden op middellange termijn niet verklaart. In dit boek gaat Malinvaud niet op die kritiek in. In de praktijk van de modelbouw, die meer eclectisch van aard is, is dit overigens niet zo'n groot bezwaar. En bovenstaande be-

spreking laat zien dat veel elementen die Malinvaud aandraagt herkenbaar zijn in de Nederlandse discussie.

Tot slot kan de houding die Malinvauds boek voortdurend uitstraalt goed worden omschreven met de duidelijk sympathiserende woorden waarmee hij Caffé omschrijft: "deeply concerned by the various malfunctions in our world. He could not accept that unemployment, inequity in income distribution or high real interest rates be viewed only as unavoidable consequences of market equilibrium. He knew that the economy was for 'the service of man' and that social objectives required the intervention of the welfare state." (blz. ix-x). Alleen al daarom is het een erg stimulerend boek.

Joan Muysken

De auteur is hoogleraar algemene economie aan de Rijksuniversiteit Limburg. Hij dankt E.R. de Regt voor zijn commentaar op een eerdere versie.

---

6. J. Muysken, Miljoenennota 1995: De wind mee, oogsten?, *De Naamlooze Venootschap*, jg. 72, nr. 10, 1994, blz. 234-240.